

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Федорченко Валерія Геннадіївна

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА
«ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОГО РИНКУ»

072 «Фінанси банківська справа та страхування» (Фінанси)

Студентки 2 курсу
групи Ф.м-91а

_____

(підпис)

В. Г. Федорченко

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр.

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело. _____ В. Г. Федорченко
(підпис)

Керівник доц., к.е.н.

_____

(підпис)

О. С. Журавка

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи магістра

на тему «ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОГО РИНКУ»

студента Федорченко Валерії Геннадіївни

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. У сучасних трансформаційних процесах розвитку економіки країни, пріоритетним завданням є дотримання економічної безпеки, як головного постулату розвитку країни. Економічна безпека на державному рівні забезпечується всіма секторами економіки. У свою чергу, можна виділити одну із провідних галузей у процесі перерозподілу коштів – фінансову. Дана галузь здійснює вплив на інші сектори економіки, включаючи страховий ринок, який є рушійною силою в процесі перерозподілу ВВП. Саме тому для ефективного функціонування ринку страхування потрібною умовою є фінансова надійність його суб'єктів. Через це необхідність оцінювання фінансової безпеки страхового ринку, є актуальною темою дослідження в сучасних умовах стану економіки.

Мета кваліфікаційної роботи: визначення теоретичних аспектів фінансової безпеки страхового ринку та здійснення оцінки стану фінансової безпеки сучасного страхового ринку.

Об'єкт дослідження: сукупність економічних відносин, що виникають в процесі забезпечення фінансової безпеки страхового ринку.

Предмет дослідження: теоретичні та методичні підходи до оцінки фінансової безпеки страхового ринку України та шляхи її забезпечення.

Основний науковий результат роботи: систематизовано наукові підходи до визначення сутності фінансової безпеки страхового ринку (с. 59); розроблено кореляційно-регресійну модель факторів впливу на активи страхових компаній, як одного з основних показників фінансової безпеки страхового ринку України (с. 41-46).

Практичне значення дослідження полягає у застосуванні методичного

підходу до оцінки та аналізу ФБСР та страхових компаній включно, що засвідчує довідка про впровадження від ПАТ НАСК «Оранта».

Результати апробації теми кваліфікаційної роботи розкрито в таких наукових працях: Журавка О. С., Федорченко В. Г. Аналіз фінансової безпеки страхового ринку України / О. С. Журавка, В. Г. Федорченко // матеріали Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з галузей знань і спеціальностей зі спеціалізації «Страхування» (м. Миколаїв, 16-17 квітня 2019 року) / Миколаївський національний аграрний університет. – Миколаїв: МНАУ, 2019.; Журавка О. С. Теоретичні підходи до визначення фінансової стійкості страхових компаній / О. С. Журавка, А. Р. Темченко, В. Г. Федорченко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». – 2018. – Випуск 22, частина 1. – С. 117–122.; Журавка О. С. Аналіз основних схем тінізації фінансових потоків на ринку страхування у контексті фінансової безпеки страхового ринку України / О. С. Журавка, В. Г. Федорченко // Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції: (м. Суми, 19–20 листопада 2020 року) / Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС» Сумського державного університету. – Суми: Сумський державний університет, 2020. – С. 94–97.

Ключові слова: фінансова безпека страхового ринку, фінансова безпека страхових компаній, страховий ринок, страхові компанії, ризикове страхування.

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 41 сторінках, з яких список використаних джерел із 70 найменувань. Робота містить 5 таблиць, 22 рисунків, а також 8 додатків.

Рік захисту роботи – 2020 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
проф., д.е.н.
_____ І. В. Бєлова
(підпис)
«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
студенту 2 курсу групи Ф.м-91а

Федорченко Валерії Геннадіївни

1. Тема роботи: «Оцінка фінансової безпеки страхового ринку»
затверджена наказом по СумДУ № 1843-III від «01» грудня 2020 року.
2. Термін подання студентом закінченої роботи «15» грудня 2020 року.
3. Мета кваліфікаційної роботи: визначення теоретичних аспектів фінансової безпеки страхового ринку та здійснення оцінки стану фінансової безпеки сучасного страхового ринку.
4. Об'єкт дослідження: сукупність економічних відносин, що виникають в процесі забезпечення фінансової безпеки страхового ринку.
5. Предмет дослідження: теоретичні та методичні підходи до оцінки фінансової безпеки страхового ринку України та шляхи її забезпечення.
6. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах звітності НБУ, звітності Державної служби статистики України та Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.
7. Орієнтовний план кваліфікаційної роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети.

№ пор.	Назва розділу	Термін подання
1	Теоретичні аспекти визначення фінансової безпеки страхового ринку	07.12.2020
2	Оцінка стану фінансової безпеки нинішнього страхового ринку	09.12.2020

Зміст завдань для виконання поставленої мети кваліфікаційної роботи магістра:
Дослідити сутність та значення фінансової безпеки страхового ринку України; дослідити фінансову безпеку страховиків як головних суб'єктів страхового ринку України; розглянути головні схеми тінізації фінансових потоків у сфері страхування та їх вплив на фінансову безпеку страхового ринку України; проаналізувати розвиток сучасного страхового ринку в розрізі фінансової безпеки; дослідити індикатори фінансової безпеки страхового ринку України; оцінити вплив факторів на стан фінансової безпеки вітчизняного страхового ринку на основі кореляційно-регресійного аналізу.

8. Консультації щодо виконання роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1			
2			

9. Дата видачі завдання: «16» вересня 2020 року

Керівник кваліфікаційної роботи _____ О. С. Журавка
Завдання до виконання одержав _____ В. Г. Федорченко

ЗМІСТ

Перелік скорочень, умовних познач, одиниць і термінів.....	8
Вступ.....	9
1 Теоретичні аспекти визначення фінансової безпеки страхового ринку.....	11
1.1 Сутність та значення фінансової безпеки страхового ринку.....	11
1.2 Фінансова безпека страховиків як головних суб'єктів страхового ринку.....	17
1.3 Розгляд головних схем тінізації фінансових потоків у сфері страхування та їх вплив на фінансову безпеку страхового ринку України.....	22
2 Оцінка стану фінансової безпеки страхового ринку України за період 2013-2019 рр.....	28
2.1 Аналіз розвитку сучасного страхового ринку в розрізі фінансової безпеки.....	28
2.2 Дослідження індикаторів фінансової безпеки страхового ринку України.....	36
2.3 Оцінка впливу факторів на стан фінансової безпеки вітчизняного страхового ринку на основі кореляційно-регресійного аналізу.....	41
Висновки.....	47
Список використаних джерел.....	50
Додаток А Наукові підходи до визначення сутності поняття «фінансова безпека страхового ринку».....	59
Додаток Б Характеристика факторів впливу на фінансову безпеку страхового ринку.....	60
Додаток В Методики оцінки рівня фінансової безпеки страховиків.....	61
Додаток Г Підходи до трактування поняття «фінансова безпека страхової компанії».....	62
Додаток Д Основні показники діяльності фінансових установ України.....	63

Додаток Е Абсолютні показники власного капіталу та обсягів перестраховання страховиків України.....	65
Додаток Ж Розраховані індикатори фінансової безпеки страхового ринку України.....	66
Додаток И Проведення кореляційно-регресійного аналізу в програмі Statistica	67

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ, УМОВНИХ ПОЗНАК, ОДИНИЦЬ І ТЕРМІНІВ

ФБСР – фінансова безпека страхового ринку;

Методичні рекомендації 2013 року – Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України 2013-го року;

ВВП – валовий внутрішній продукт;

Мінекономрозвитку – Міністерство економічного розвитку і торгівлі України;

ФБСК – фінансова безпека страхової компанії;

СК – страхова компанія;

Нацкомфінпослуг – Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;

НБУ – Національний банк України;

Євросоюз – Європейський Союз;

Держстат – Державна служба статистики України;

СК «non-Life» – страхова компанія, що здійснює ризикове страхування.

ВСТУП

У теперішніх трансформаційних процесах розвитку економіки країни, пріоритетним завданням є дотримання економічної безпеки, як головного постулату розвитку країни. Економічна безпека на державному рівні забезпечується всіма секторами економіки. У свою чергу, можна виділити одну із провідних галузей у процесі перерозподілу коштів – фінансову. Дана галузь здійснює вплив на інші сектори економіки, включаючи страховий ринок, який є рушійною силою в процесі перерозподілу ВВП. Саме тому для ефективного функціонування ринку страхування потрібною умовою є фінансова надійність його суб'єктів. Через це необхідність оцінювання фінансової безпеки страхового ринку, є актуальною темою дослідження в сучасних умовах стану економіки.

Вивчення теоретичних основ розвитку страхового ринку та сприяння його стабільності представлено в працях іноземних та вітчизняних науковців, поміж яких: О. М. Деркач, О. І. Барановський, О. М. Гладчук, М. М. Єрмошенко, Н. М. Бобошко, П. О. Нікіфоров, Н. В. Ткаченко, Ю. В. Панков, В. В. Виговська, А. С.Базіна, В. А. Смоляк, Н. Ф. Кузовлева, В. Д. Базилевич, О. О. Рубан, В. С. Логвінова та інші. Враховуючи зростаючу зацікавленість науковців до даної теми – фінансової безпеки страхового ринку чимало питань залишились без уваги та детального розгляду.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у визначенні теоретичних аспектів фінансової безпеки страхового ринку та здійсненні оцінки стану фінансової безпеки сучасного страхового ринку.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити подальші завдання:

- дослідити сутність та значення фінансової безпеки страхового ринку;
- дослідити фінансову безпеку страховиків як головних суб'єктів страхового ринку України;
- розглянути головні схеми тінізації фінансових потоків у сфері страхування та їх вплив на фінансову безпеку страхового ринку України;

- проаналізувати розвиток сучасного страхового ринку в розрізі фінансової безпеки;
- дослідити індикатори фінансової безпеки страхового ринку України;
- оцінити вплив факторів на стан фінансової безпеки вітчизняного страхового ринку на основі кореляційно-регресійного аналізу.

Об'єктом дослідження є сукупність економічних відносин, що виникають в процесі забезпечення фінансової безпеки страхового ринку.

Предметом дослідження є теоретичні та методичні підходи до оцінки фінансової безпеки страхового ринку України та шляхи її забезпечення.

В процесі написання кваліфікаційної роботи було використано такі методи наукових досліджень: аналізу, синтезу, абстрактно-логічного та системно-структурного аналізу, аналогії та порівняння, розрахунково-аналітичний, наукової абстракції, системного підходу, групування, економіко-математичне моделювання, статистичні методи.

Інформаційною базою дослідження стали нормативні акти, які розкривають засади розвитку страхового ринку України; дані НБУ, Держстату, Нацкомфінпослуг, підручники, навчально-методичні посібники, наукові статті, а також дані електронних ресурсів мережі Інтернет.

Основний науковий результат роботи: систематизовано наукові підходи до визначення сутності фінансової безпеки страхового ринку (с. 59); розроблено кореляційно-регресійну модель факторів впливу на активи страхових компаній, як одного з основних показників ФБСР України (с. 41-46).

Практичне значення дослідження полягає у застосуванні методичного підходу до оцінки та аналізу ФБСР та страхових компаній включно, що засвідчує довідка про впровадження від ПАТ НАСК «Оранта».

Основні результати роботи представлено та апробовано на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт з галузей знань і спеціальностей зі спеціалізації «Страхування» в м. Миколаїв, 16-17 квітня 2019 року; на V Всеукраїнській науково-практичній on-line конференції в м. Суми, 19–20 листопада 2020 року.

1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОГО РИНКУ

1.1 Сутність та значення фінансової безпеки страхового ринку

Послідовне залучення України до процесів глобалізації світової економіки вимагає детального розгляду такого питання як економічна безпека. Однією з її складових є безпека фінансового сектору України, яка повинна визначатися вичерпною правовою, організаційною та інституційною базою, а також політичною стійкістю, ступенем небезпек для ринкової кон'юнктури, розмахом тіньової економіки та рівнем корупції в країні [1].

По перше, потрібно сформулювати поняття фінансова безпека. Це стан фінансової системи країни, коли формуються необхідні фінансові умови для постійного соціально-економічного розвитку держави, забезпечується рівновага до фінансових шоків та збоїв, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи держави [2].

Багаторівнева система фінансової безпеки є достатньо складною, яка включає ряд підсистем. Значуща складова фінансової безпеки країни це фінансова безпека її страхового ринку. ФБСР це основа для створення ефективної системи захисту громадян, суб'єктів господарювання та держави при настанні негативних подій. Окрім того, страховий ринок є джерелом довгострокових інвестицій в економіку держави [3].

Відповідно до Методичних рекомендацій 2013-го року положення місця безпеки страхового ринку в фінансовій безпеці держави зображено на рис. 1.1 [2].

Саме тому важливою умовою розвитку соціально-економічної галузі є стан страхового ринку. Страхування має вплив на соціально-економічну стійкість суспільства, оскільки страховий ринок є механізмом захисту матеріальних та нематеріальних цінностей суспільства [4].

1.2 Фінансова безпека страховиків як головних суб'єктів страхового ринку

Страхові компанії відіграють важливе значення в економічному житті держави. Основною функцією страхування є захист фізичних та юридичних осіб від ймовірних збитків у разі настання страхових подій. Одночасно страхові компанії потрапляють під вплив потенційно негативних ризиків, які можуть перешкоджати їх платоспроможності, а також мати негативні результати для споживачів послуг страхування. Головною засадою розвитку страхового ринку є впевненість споживачів у надійності СК. Дієве регулювання та спостереження за ринком дає можливість клієнтам довіряти та бути впевненим у діяльності страховиків [17].

Однак сучасний розвиток ринку стримує низку факторів, зокрема у деяких страхових компаній існують проблеми з платоспроможністю та ліквідністю, відсутня чітка бізнес-модель, ступінь ризикового та корпоративного управління є невисоким. Дані дії роблять ринок непрозорим та неконкурентним [18].

Дослідження стану страхового ринку доцільно розпочати із розгляду основних його суб'єктів – страхових компаній. Саме тому фінансову безпеку страхового ринку забезпечують ефективно діючі страхові компанії. Безліч авторів вивчали дану тему та висували свої трактування даного поняття, які можна переглянути у додатку Г (табл. Г.1) [4; 19].

1.3 Розгляд головних схем тінізації фінансових потоків у сфері страхування та їх вплив на фінансову безпеку страхового ринку України

При розгляді загроз страховому ринку було визначено шахрайські дії його суб'єктів. Саме через це наразі є актуальною боротьба з відмивання грошей через страховиків [27; 28].

Страхові компанії покликані виконувати низку важливих функцій щодо захисту населення, господарюючих суб'єктів і державних структур від багатьох ризиків і небезпек, а також забезпечувати формування інвестиційних ресурсів для фінансування пріоритетних напрямів економічного розвитку. Разом із тим саме страхові компанії з-поміж інших учасників ринку фінансових послуг є чи не найбільш інтегрованими в різноманітні тіньові фінансові схеми, що прямо впливає на фінансову безпеку держави в цілому і страхового ринку зокрема [29].

Оскільки основою для підтримання високого рівня фінансової безпеки є акумулювання значної кількості ресурсів у страхувальників, то основною загрозою для реалізації цього завдання є нестача фінансових ресурсів страховика, викликана різними збитками. Найчастіше такі збитки з'являються у результаті негативних проявів криз, наявності чималої кількості фінансових злочинів та шахрайських дій страхувальників. Дефіцит фінансових ресурсів призводить спочатку до проблем, пов'язаних з платоспроможністю, ліквідністю та фінансовою стійкістю СК, і тільки потім до проблем з її фінансовою безпекою.

Саме тому аналіз основних схем тінізації фінансових потоків та легалізації (відмивання) доходів, які отримані злочинним шляхом на ринку страхування України є важливою частиною забезпечення фінансової безпеки.

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України підтверджує антилідерство сектора фінансової та страхової діяльності за рівнем тінізації – 40% валової доданої вартості галузі [30].

Як відомо, страховий ринок можна розглядати як сукупність, яка складається із наступних суб'єктів (рис. 1.9).

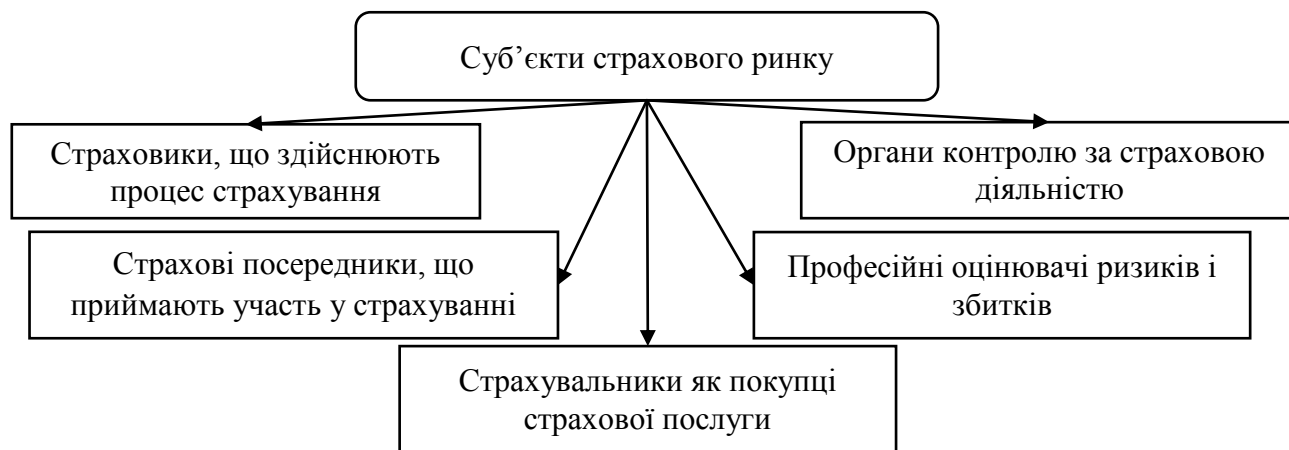

Рисунок 1.9 – Основні суб'єкти страхового ринку

Усі вище перераховані суб'єкти ринку співпрацюють один з одним, що в свою чергу може свідчити про здійснення шахрайських дій при існуючих для цього намірів, належних повноважень і змов.

На рівень можливості настання ризику використання страхових суб'єктів, з ціллю відмивання коштів або фінансування тероризму впливають наступні фактори. Страхування може: бути використаним як процес відмивання грошей; стати проміжною ланкою у ланцюгу відмивання грошей; використовуватись для оптимізації оподаткування [31].

При моніторингу НБУ за діяльністю банків та небанківських фінансових установ, було встановлено факти здійснення фінансових операцій, які пов'язані з взаємовідносинами у сфері страхування та могли б містити ризики, що включають використання послуг банків для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та/або фінансування тероризму.

Деякі операції були здійснені шляхом використання втрачених, викрадених або підроблених документів з метою виведення капіталів, легалізації кримінальних доходів, уникнення оподаткування тощо.

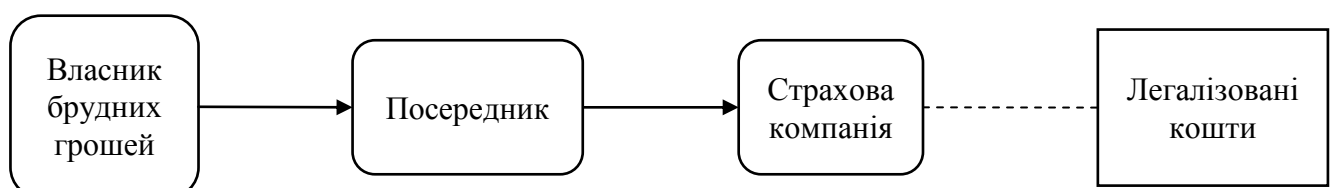
Найчастіші інструменти, які використовуються на страховому ринку в схемах відмивання злочинних доходів можна спостерігати на рисунку 1.10.

Рисунок 1.10 – Інструменти відмивання доходів на страховому ринку [32]

Щодо виведення коштів з існуючого підприємства використовують договори псевдострахування, тобто договори страхування з мінімальною часткою ймовірності настання страхового випадку. Дана схема є можливою шляхом переведення страхового платежу в готівку, яка потім повертається керівникам суб'єкта господарювання у вигляді «відкату» або може використовуватись для купівлі цінних паперів чи сплати дивідендів [33].

Ще один спосіб виведення грошей зі СК – фіктивні страхові випадки, найчастіше вони використовуються за допомогою договорів страхування фінансових ризиків. Іншими словами страховий випадок настає в короткі терміни з моменту укладання договору. Страхове відшкодування здійснюється через групу підприємств та в кінцевому підсумку переводять у готівку. Така ситуація найчастіше можлива через операції з цінними паперами, які мають в собі ознаки фіктивності (рис. 1.11) [34].

Рисунок 1.11 – Фіктивні операції у сфері страхування

Все частіше на ринку цінних паперів зустрічаються випадки, коли, активи інвестиційного фонду наповнені цінними паперами фіктивних товариств, що призводить до штучної вартості інвестиційних сертифікатів таких фондів. Це і є штучним нарощуванням статутних активів страхових компаній [31].

Страхові компанії також активно використовують так звані «технічні» цінні папери (векселі), в своїй діяльності для виведення коштів за кордон або переведення їх у готівкові кошти. Тобто, українське підприємство за можливості продасть нерезиденту «технічні» цінні папери за ціною нижче ринкової, а потім дані цінні папери викупить у нерезидента за високою ціною. Усі ці дії дозволяють вивести грошові кошти за кордон у вигляді оплати цих цінних паперів, придбаних у нерезидента.

Можливим прикладом протидії злочинним схемам з векселями є досвід Російської Федерації, в якій активно використовуються вексельні схеми при операціях з одержання готівки. Згідно зі статистикою, найбільшою популярністю у злочинців користувалися векселі Ощадбанку РФ (найбільшого емітента векселів на пред'явника). Для вирішення проблеми, банк припинив емісію векселів на пред'явника. Замість цього будуть емітовані векселі з строком погашення один місяць, тобто отримати кошти за даним векселем можна буде через тридцять днів після емісії [35].

Перестраховання є найбільш поширеним способом легалізації доходів отриманих злочинним шляхом. Страхова компанія має можливість зменшувати свої податкові зобов'язання, перестраховуючи малоймовірні ризики за допомогою механізму перестраховання. Адже в умовах діючої системи оподаткування страховиків податком на дохід зменшити базу оподаткування можна лише за рахунок операцій перестраховання, а введення податку на перестраховання в нерезидентів, рейтинг фінансової надійності яких не відповідає законодавчо встановленим вимогам, сприяло також тому, що страховики почали надавати перевагу операціям перестраховання переважно на внутрішньому ринку [29].

При розподіленні ризиків шляхом перестраховання на міжнародному страховому ринку, у схемних операціях відбувається відтік валюти за кордон у вигляді перестрахових премій.

У сфері медичного страхування нерідко можна зустріти інсценування нещасного випадку в якому задіяні лікарі. У СК можуть бути відправлені сторонні рентгенівські знімки, чеки за надані послуги, призначені фіктивні діагнози, виписані дорожчі ліки, тощо.

Відомі випадки використання страхових полісів сім'єю застрахованої особи, купівлі ліків для друзів і знайомих. При тисячі застрахованих, неможливо перевірити кожен страховий випадок, у свою чергу ретельна експертиза є занадто дорогою. У той же час вибірковий контроль не дає бажаного ефекту.

Що стосується туристичного страхування, то, як правило, до шахрайства причетні не самі клієнти, а лікарі: які перебільшують обсяг послуг, що надаються; ставлять невірні діагнози, а потім отримують сотні доларів від страхових компаній за надання базових послуг. Такі країни як Єгипет, Туреччина, Греція спеціалізуються на даному виді шахрайства.

Отже, проведений аналіз засвідчив, що страхові компанії в Україні активно задіяні в різноманітних тінювих фінансових схемах. При більш детальному розгляді видів схем відмивання доходів було виявлено їх особливості та методи здійснення. Всі ці дії сприяють тінізації як самої сфери страхування, так і реального сектора економіки України. А також негативно впливають на фінансову безпеку в цілому.

2 ОЦІНКА СТАНУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ЗА ПЕРІОД 2013-2019 РР.

2.1 Аналіз розвитку сучасного страхового ринку в розрізі фінансової безпеки

Страхування є частиною національної економіки держави, яка істотно впливає на соціально-економічну стійкість суспільства, є однією з проблем, пов'язаних з фінансовою безпекою країни. Страхова галузь має достатньо своєрідний характер на фінансовому ринку [36].

Почнемо аналіз з порівняння можливостей вітчизняних страхових компаній та решти фінансових посередників (рис. 2.1). Зазвичай банки мають більші обсяги активів у своїй структурі ніж інші суб'єкти, але вже у 2015 році обсяги активів фінансових компаній почали значно випереджати склавши у 2019 році 162197 млн грн. Фінансові компанії – найбільший небанківський посередник фінансового ринку в 2015-2019 роках.

Страхові компанії були на першому місці за обсягами сформованих активів поміж інших фінансових посередників ринку до 2015 року, але вже у 2015-2019 роках відбулося істотне зниження активів страхових організацій, яке перемістило їх на друге місце.

На підставі даних Нацкомфінпослуг, більш детально дослідимо місце СК на ринку небанківських фінансових послуг 2013-2019 років (додаток Д). Здійснюючи аналіз таблиці Д.1, видно що з поступовим зменшенням кількості страхових компаній та коливаннями їх сукупних активів показники ефективності діяльності стабільно зростають.

Таким чином валові страхові премії збільшилися у 2019 році до 53001,2 млн грн у порівнянні з 2013 роком – 28661,9 млн грн, у свою чергу страхові резерви та валові страхові виплати зросли з 14435,7 млн грн до 29558,8 млн грн та з 4651,8 млн грн до 14338,3 млн грн відповідно. Зазначена ситуація

завичай вказує на оздоровлення ринку шляхом ліквідації неефективних та неплатоспроможних компаній.

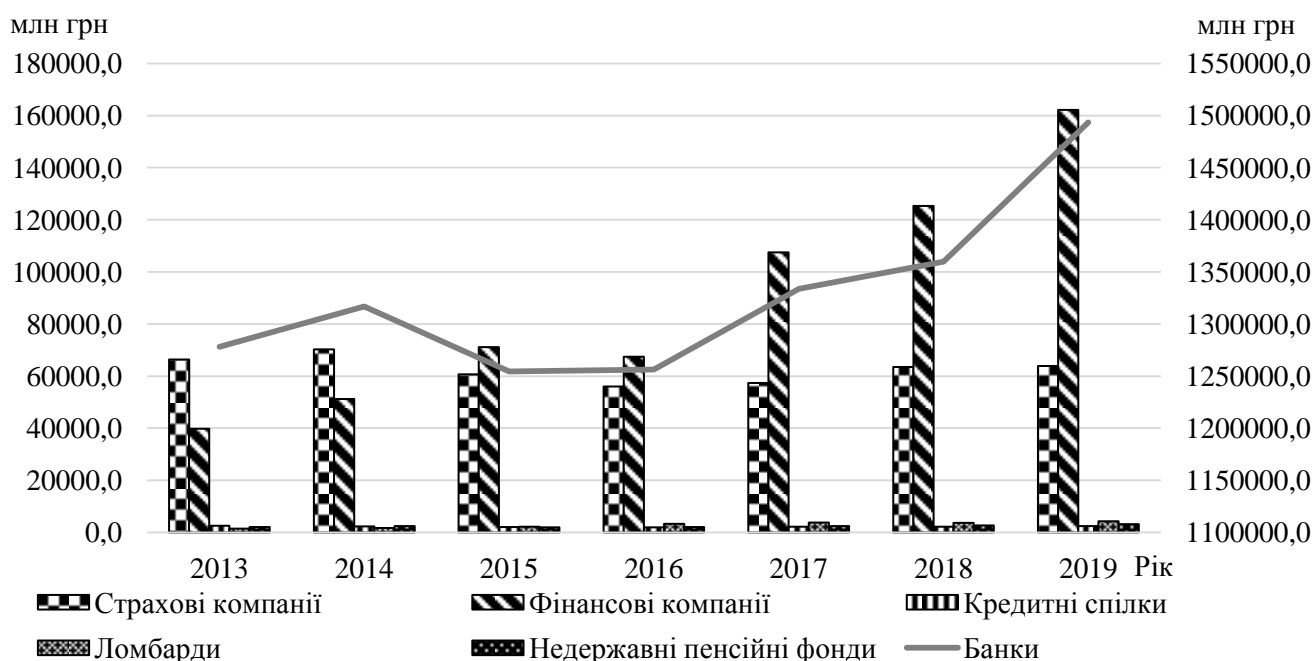

Рисунок 2.1 – Динаміка загальних активів фінансових установ за 2013-2019 роки

Проте в сучасних умовах страхова галузь має досить широке коло невирішених питань, які істотно впливають на її діяльність в цілому. Тому найбільшою теперішньою проблемою у страховій сфері є забезпечення належного рівня фінансової безпеки [37].

Страховий ринок досить чутливий до дестабілізуючих факторів, що виникають у ринкових відносинах. Дані фактори проявляються як всередині самих страховиків, так і за їх межами, тобто характеризується вплив макроекономічних факторів на розвиток даної галузі. Отже, якщо поточний стан розвитку економічних процесів вітчизняної економіки не показує позитивну тенденцію до поліпшення, страхові компанії повинні докласти власних зусиль для забезпечення безпеки страхового ринку.

Враховуючи попередню інформацію, можна перейти до аспектів, які найбільше впливають на діяльність страхових компаній і гарантують належний рівень ФБСР взагалі, до них відносять: аналіз страхової діяльності страхових компаній; стан капіталізації страхового ринку; рівень концентрації та

монополізації страхового ринку; оцінка показників страхової діяльності; динаміка показників фінансової безпеки страхового ринку України.

2.2 Дослідження індикаторів фінансової безпеки страхового ринку України

Забезпечення достатньої міри фінансової безпеки є однією з найважливіших у роботі страховиків. Для оцінювання сучасного стану забезпечення страхового ринку вводять розрахунок індикаторів ФБСР [41].

Для здійснення розрахунків значень індикаторів ФБСР, нами були обрані дані з офіційного сайту Нацкомфінпослуг за 2013–2019 рр. У таблиці 2.4 наведемо вхідні дані для розрахунку індикаторів фінансової безпеки страховиків.

Здійснивши аналіз даних табл. 2.4 можна зробити висновок про зростання показників страхового ринку, які демонструють розвиток даного сектору за останні сім років, а також невелике їх коливання у 2014-2015 роках.

Протилежний стан має демографічна ситуація нашої країни. Як бачимо з кожним роком населення України постійно скорочується, такі зміни часто пов'язані з міграцією працездатного населення за кордон.

Ріст курсу дол. США також має негативну тенденцію, оскільки через його постійне підвищення, знижується купівельний попит населення, що є причиною зменшення виробництва у всіх сферах економіки, в тому числі у галузі страхування. У свою чергу в 2019 році спостерігається зниження даного показника.

Таблиця 2.4 – Основні показники діяльності страхового ринку України за 2013-2019 рр. [38; 42; 43]

Показник	Рік						
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Страхові премії, млн грн, у т. ч.:	28661,9	26767,3	29736,0	35170,3	43431,8	49367,5	53001,2

- від реалізації послуг з видів страхування, інших, ніж страхування життя	26185,2	24607,5	27549,4	32414,1	40518,1	45461,4	48377,2
- від реалізації послуг із страхування життя	2476,7	2159,8	2186,6	2756,1	2913,7	3906,1	4624,0
ВВП, млн грн	1465198	1586915	1988544	2385367	2983882	3560596	3974564
Чисельність населення, тис. осіб	45426,2	42928,9	42929,3	42760,5	42386,4	42153,2	41902,4
Середньорічний курс гривні до долара США	7,99	11,89	21,8	25,6	26,6	27,2	25,8
Частка довгострокового страхування, млн грн	2476,7	2159,8	2186,6	2756,1	2913,7	3906,1	4624,0
Страхові виплати, млн грн	4651,8	5065,4	8100,5	8839,5	10536,8	12863,4	14338,3
Частка премій, що належать перестраховикам-нерезидентам, млн грн, у т. ч.:	1634,4	1530,5	2530,2	3962,3	3396,2	2997,5	3298,2
- від реалізації послуг з видів страхування, інших, ніж страхування життя	1597,1	1482,3	2471,6	3887,2	3307,5	2897,2	3177,2
- від реалізації послуг із страхування життя	37,4	48,2	58,6	75,2	88,8	100,4	121,0

Варто зауважити, що деякі з наведених показників, нами були розглянуті більш детально в попередньому пункті цього розділу, а саме динаміку та структуру страхових премій та відшкодувань страховиками України.

Отже, перейдемо до більш детального розгляду індикаторів фінансової безпеки страхового сектору нашої країни. В таблиці Ж.1 (додаток Ж) нами наведено динаміку розрахованих індикаторів ФБСК. Для ілюстрації наведених даних представимо рисунки 2.6–2.10, на яких зображено динаміку окремих показників. Зміна показника проникнення страхування за останні сім років зображена на рисунку 2.6.

2.3 Оцінка впливу факторів на стан фінансової безпеки вітчизняного страхового ринку на основі кореляційно-регресійного аналізу

Однією з головних стадій під час дослідження ФБСР є розгляд та ліквідація факторів, які спричиняють фінансову небезпеку. Розглядаючи можливості витіснення дестабілізуючих факторів ФБСР, нами було взято до уваги кореляційно-регресійний аналіз, який має на меті встановлення причинних залежностей між різного роду явищами та процесами. Саме тому, було вирішено спробувати використати економіко-математичне моделювання для визначення головних факторів, що впливають на розвиток страхового ринку [44].

Багатофакторна економіко-математична модель була побудована у ході роботи. Щоб побудувати таку модель, потрібно обрати показники, які точно характеризують ФБСР. З огляду на той факт, що страхові компанії забезпечують розвиток страхового ринку, необхідно обрати чинники, що забезпечують фінансову стійкість основних суб'єктів ринку – страховиків.

Існує безліч аспектів, які демонструють рівень захисту страховика. Як відомо саме рівень платоспроможності визначає чи забезпечені фінансовою безпекою страхові компанії. Для забезпечення достатнього рівня платоспроможності страховикам необхідно мати якісні активи. Які у свою чергу повинні мати вагому частку депозитів, ОВДП і зовсім незначну – нерухомого майна.

Початковим етапом моделювання є вибір залежної та незалежної ознаки. Нами було обрано залежну змінну (Y), яка вказує на розмір активів СК України. При виборі факторів, що впливають (X_n) на визначену ознаку, було обрано зовнішні та внутрішні чинники. Серед обраних ендогенних факторів можна побачити: загальний розмір прибутку страховиків; страхові резерви СК; власний капітал страхових організацій; частку валових страхових премій у ВВП; рівень чистих виплат.

Облікова ставка НБУ; рівень рентабельності підприємств; валютний курс гривні до долара; прямі іноземні інвестиції були включені до екзогенних факторів.

Дослідження проводилося за 19 років, тобто за період з 2001 по 2019 рр. Нами була обрана програма Statistica для здійснення розрахунків та розробки моделі. У додатку И (рис. И.1) представлено повну схему структури кореляційно-регресійної моделі. Повне відображення всіх послідовних дій, які виконувалися нами в програмі Statistica, зображено в додатку И (рис. И.2–И.8). Сукупність всіх вхідних статистичних даних, які були нами використані при побудові регресійної моделі представлені в табл. 2.5 [45].

Таблиця 2.5 – Вхідні дані для дослідження факторів впливу на обсяги активів страховиків України за період з 2001 по 2019 рр.

Рік/Показник	Розмір активів страховиків, млн грн [38]	Прибуток страховиків, млн грн [38]	Страхові резерви, млн грн [38]	Частка валових страхових премій у ВВП, % [38; 42]	Власний капітал страховиків, млн грн [38]	Рівень чистих виплат, % [38]	Середньорічний валютний курс, грн/дол. США [43]	Середньорічна облікова ставка, % [43]	Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств, % [42]	Прямі іноземні інвестиції (% від ВВП) [46]
	У	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈	X ₉
2001	2269,3	635,2	3007,4	0,37	9,8	16,0	5,37	18,25	4,0	2,1
2002	4314,6	940,2	5329,4	1,97	10,1	14,2	5,33	9,00	4,2	1,6
2003	10457,4	1913,2	9028,9	3,42	5,2	11,6	5,33	8,25	4,3	2,8
2004	20012,8	3175,2	17543,4	5,63	33,9	14,6	5,32	8,00	6,4	2,6
2005	20920,1	3336,9	12346,5	2,86	34,0	26,0	5,12	9,50	7,0	9,1
2006	23994,6	1954,0	15296,1	2,54	11,1	26,5	5,05	8,50	6,6	5,2
2007	32213,0	2584,6	12639,0	2,40	8831,1	31,4	5,05	8,00	6,8	7,1
2008	41930,5	2675,5	10904,1	2,42	11208,9	41,0	5,27	11,00	3,9	5,9
2009	41970,1	1739,1	10141,3	2,16	10978,7	50,0	7,79	10,50	3,3	4,1
2010	45234,6	4517,4	11371,8	2,14	12120,4	44,2	7,94	8,50	4,0	4,7
2011	48122,7	5635,2	11179,3	1,75	12484,8	26,2	7,97	8,00	5,9	4,4
2012	56224,7	7208,2	12577,6	1,40	35555,2	24,5	7,99	7,50	5,0	4,7
2013	66387,2	7928,5	14435,7	1,96	40207,6	21,2	7,99	6,75	3,9	2,5
2014	70261,2	6852,5	15828,0	1,69	41830,3	26,3	11,89	12,00	-4,1	0,6

2015	60729,1	5913,1	18376,3	1,50	34825,7	34,0	21,84	26,50	1,0	-0,4
2016	56075,6	2807,3	20936,7	1,47	28620,9	32,3	25,55	17,00	7,4	4,2
2017	57381,0	2403,9	22864,4	1,46	27300,8	36,0	26,60	13,00	8,8	3,5
2018	63493,3	2992,2	26975,6	1,39	27083,9	36,1	27,20	17,25	8,1	3,5
2019	63866,8	3432,0	29558,8	1,33	26946,2	35,5	25,85	16,50	10,2	3,8

У ході нашої роботи було перевірено гіпотезу нормальності розподілу вихідної вибірки даних, для подальшої достовірності розрахунків. Дана перевірка проводилася з використанням критерія середнього абсолютного відхилення [47].

Крім того, однією з основних стадій побудови регресійної моделі є дослідження факторів на наявність значних погрешностей. Тому нами було перевірено модель на мультиколінеарність. Як правило, даний індикатор демонструє наявність лінійної залежності, або міцної кореляції, між двома чи більше незалежними змінними. Іншими словами, наявність мультиколінеарності не дозволяє повністю оцінити вплив кожного фактора на результативну ознаку, в нашому випадку розмір активів страховиків [48].

При перевірці моделі було виявлено мультиколінеарність, яка при подальших розрахунках, значно погіршила б результати аналізу. Тому поступово усуваючи фактори, які спричиняють виникнення мультиколінеарності, нами було вирішено залишити 4 із 9 факторних показників. Доказом відсутності мультиколінеарності в даній моделі є отримана кореляційна матриця, яка представлена на рисунку И.6 (додаток И).

Узагальнимо, що після усунення факторів, які викликали мультиколінеарність нами було залишено наступні фактори: прибуток страхових компаній; страхові резерви; власний капітал; рівень чистих виплат. Таким чином, отримані результати після проведення всіх послідовних дій в програмі Statistica показані на рисунку И.8 (додаток И).

Статистична залежність окреслює залежність, коли при зміні однієї випадкової величини змінюється закон розподілу ймовірностей іншої [48].

Варто відзначити, що залишені у створеній моделі чотири фактори виконують статистично значущий вплив на розмір активів страховиків. Це є

результатом того, що їх значення зображені червоним кольором, який згідно з програмою Statistica, характеризує статистичну залежність даних.

У свою чергу, згідно з розрахунками значення критерію Фішера (F-крит.) отримана модель повністю є статистично значимою. Наближення коефіцієнта кореляції до одиниці ($R^2 = 0,986$) вказує на щільний лінійний взаємозв'язок факторів і результуючого показника.

Крім того, одним з основних етапів регресійного аналізу має бути перевірка якості побудованої моделі. Це можливо шляхом обчислення різниці реального значення Y зі змодельованим. Отримана різниця повинна бути мінімальною.

Розрахувати Y змодельований, можна шляхом підстановки початкових даних факторних ознак в одержане рівняння 2.1.

$$Y = b_0 + b_n \cdot x_n + \varepsilon, \quad (2.1)$$

де Y – досліджувана змінна; b_0 – вільний член рівняння; b_n – параметр моделі; x_n – незалежні змінні; ε – випадкова складова регресійного рівняння.

Після здійснення нами розрахунків було отримано регресійну модель (рівняння 2.2).

$$Y = -10921,9 + 2,8 \cdot X_1 + 0,8 \cdot X_2 + 0,7 \cdot X_4 + 631,7 \cdot X_5, \quad (2.2)$$

Результати перевірки якості побудованої моделі зображено графічно на рисунку 2.11. Аналізуючи наведений рисунок можна зробити висновки, що розраховане змодельоване значення результативної ознаки, практично повторює фактичне, проте існує деяке неспівпадіння, яке видно у 2011 році. Тому можна стверджувати, що існують невеликі похибки у розрахунках на основі яких якість побудованої моделі знижується.

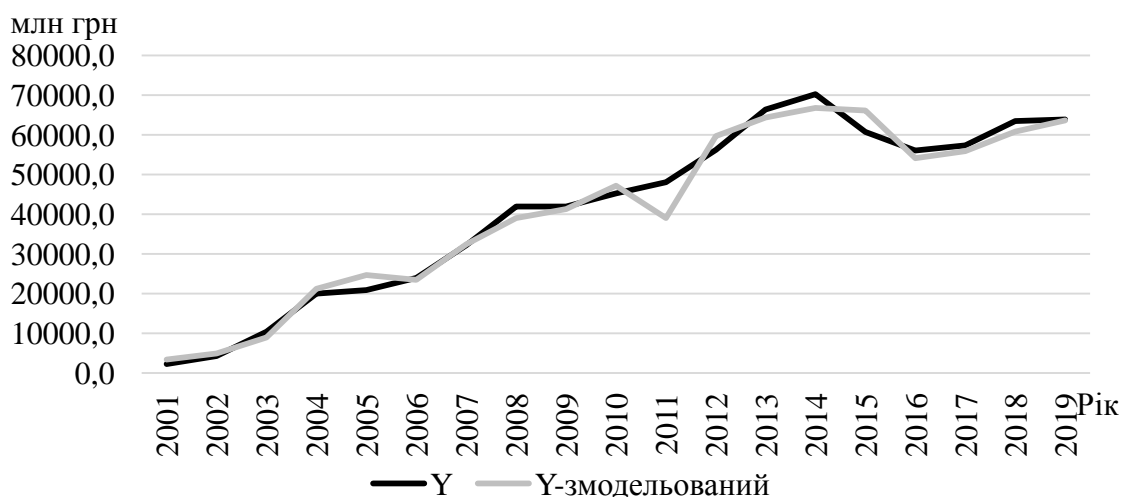

Рисунок 2.11 – Динаміка фактичного та змодельованого значення результативної ознаки

Отже, підсумовуючи наведену вище інформацію, можна стверджувати, що згідно з отриманою моделлю саме обсяги прибутку, розмір страхових резервів та власного капіталу, а також рівень чистих виплат суттєво впливають на розмір активів страхових компаній та в результаті й на ФБСК загалом.

Трактування отриманого регресійного рівняння:

- при збільшенні прибутку страховиків на 1 млн грн, загальний обсяг активів страхових компаній зросте на 280 %;
- при нарощенні страхових резервів на 1 млн грн, розмір активів страхових організацій збільшиться на 80 %;
- при збільшенні власного капіталу на 1 млн грн, активи вітчизняних страховиків збільшаться на 70 %;
- при зростанні рівня чистих виплат на 1%, загальний обсяг активів вітчизняних страховиків збільшиться на 631,7 млн грн.

На підставі отриманих результатів регресійної моделі, можна зробити висновок, що зі всіх показників які були обрані для моделювання, більш впливовими виявилися фактори внутрішнього впливу. Тобто загальний прибуток страхових організацій, обсяг страхових резервів, розмір власного капіталу та рівень чистих виплат. Це є очікуваним результатом, бо всі ці складові міцно пов'язані між собою. Головним аспектом розгляду саме активів страховиків було

визначення як їх зміна впливає на фінансову безпеку страхового ринку з точки зору складових, які можуть впливати на досліджуваний чинник.

У свою чергу, макроекономічні показники впливають на страховий ринок, а також на всі сфери економічної діяльності держави. Саме тому займатися поліпшенням даних показників, першочергово має держава та її органи. Що стосується внутрішніх показників, то саме від здійснення ефективної діяльності страхових компаній, буде залежати суцільний результат достатнього рівня активів та прибутку, що в свою чергу забезпечить стабільний фінансовий стан національного страхового ринку.

ВИСНОВКИ

Головна умова гарантування тривалого соціально-економічного розвитку держави та її економічної безпеки полягає у формуванні та ефективному функціонуванні ринку страхування, який містить в собі також фінансову безпеку страхового ринку, яка є залежною від діяльності саме страхових компаній.

Обрана тема свідчить про необхідність розробки фундаментальних і всеосяжних напрямків стабілізації функціонування страхового ринку. Особливу увагу варто звернути на дослідження теоретичних і методологічних поглядів фінансово-економічної безпеки розвитку страхового ринку, серед яких важливу роль відіграють питання визначення та систематизації факторів впливу на розвиток ФБСР України.

Стабільний та ефективний розвиток страхових компаній можливий за умови діагностики безпечного середовища, постійного моніторингу ймовірних ризиків, функціонування динамічної системи управління економічною безпекою.

Законодавча база нашої країни в сфері страхування, на нашу думку, є недостатньою, через те, що наразі не існує відокремленої методики, за якою б визначали саме рівень фінансової безпеки страхового ринку. Щодо основних законів страхової сфери, то вони тільки у 2020 році почали редагуватися та оновлюватися, що дає надію на майбутнє покращення страхового ринку в цілому. Також в сучасних умовах зазначені твердження оцінюються за методикою розрахунку рівня економічної безпеки України. На наш погляд, описані розрахунки в даній методиці занадто трудомісткі, а також замало індикаторів визначення безпеки страхового ринку.

Також, проведений аналіз засвідчив, що страхові компанії в Україні активно задіяні в різноманітних тіньових фінансових схемах. При більш детальному розгляді видів схем відмивання доходів було виявлено їх особливості та методи здійснення. Всі ці дії сприяють тінізації як самої сфери страхування, так і

реального сектора економіки України. А також негативно впливають на фінансову безпеку в цілому.

Слід зазначити, що за останні роки страхові організації посідають друге місце серед посередників ринку, це є результатом зменшення їх кількості та відповідно активів і капіталів. У свою чергу розмір страхових премій та виплат поступово збільшується. Крім того, на ринку переважає добровільне страхування, яке користується попитом. Ринок перестраховання за останні роки значно збільшився за рахунок саме резидентів.

Крім того, багато з досліджуваних індикаторів мають тенденцію до коливань, також деякі з них навіть не відповідають нормативним значенням. Також, спираючись на отримані результати можна стверджувати, що наразі населення звертається в більшості випадків до ризикового страхування, а страхування життя залишається недостатньо розвинутим видом страхової діяльності в Україні.

Виконання нами розрахунків рівня фінансової безпеки страхового ринку дало змогу продемонструвати, що в сьогоденних трансформаційних економічних процесах даний ринок показує недостатній рівень фінансової безпеки. Тобто страхова сфера характеризує незначний вплив на соціально-економічний стан держави. Достатньо невеликий відсоток населення звертається до страховиків, щоб укласти договір страхування, саме це є причиною недостатнього акумулювання обсягів грошових коштів для подальшого економічного розвитку.

Таким чином, не враховуючи номінальне зростання практично всіх основних факторів рівня розвитку страхової галузі, він залишається недостатнім з точки зору обсягів власного капіталу, статутних фондів, розмірів активів та страхових резервів. Страховики не акумулюють значний обсяг інвестиційних ресурсів, що у свою чергу консолідує не досить позитивне становище економіки нашої країни. Отже, можна стверджувати, що національний страховий ринок, який є частиною фінансового ринку, слаборозвинений у порівнянні з іноземними ринками.

Тому, підсумовуючи дану ситуацію, нами було вирішено запропонувати власне бачення у покращенні фінансової безпеки страхового ринку. Тобто, була розроблена модель оптимізації ФБСР. Користуючись допомогою економіко-математичного моделювання нами було створено кореляційно-регресійний аналіз впливу чинників макро- та мікро- рівня на суцільний розмір активів страхових компаній, які є одними з головних постулатів забезпечення ФБСР. Даний аналіз підтвердив, що сучасний страховий ринок має недостатній рівень фінансової безпеки, проте спостерігається покращення даної ситуації з кожним роком.

На підставі отриманих результатів регресійної моделі, можна зробити висновок, що зі всіх показників які були обрані для моделювання, більш впливовими виявилися фактори внутрішнього впливу. Тобто загальний прибуток страхових організацій, обсяг страхових резервів, розмір власного капіталу та рівень чистих виплат. Це є очікуваним результатом, бо всі ці складові міцно пов'язані між собою. Головним аспектом розгляду саме активів страховиків було визначення як їх зміна впливає на фінансову безпеку страхового ринку з точки зору складових, які можуть впливати на досліджуваний чинник.

У свою чергу, макроекономічні показники впливають на страховий ринок, а також на всі сфери економічної діяльності держави. Саме тому займатися поліпшенням даних показників, першочергово має держава та її органи. Що стосується внутрішніх показників, то саме від здійснення ефективної діяльності страхових компаній, буде залежати суцільний результат достатнього рівня активів та прибутку, що в свою чергу забезпечить стабільний фінансовий стан національного страхового ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаманкова О. О. Страховий ринок України у глобальному страховому просторі / О. О. Гаманкова, В. К. Хлівний // Фінанси України. – 2012. – № 5. – С. 58–67.
2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>. – 16.11.2020. – Назва з екрану.
3. Калантай А. М. Роль і місце фінансової безпеки в контексті національних інтересів / А. М. Калантай // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.9. – С. 149–165.
4. Висоцька І. Б. Сучасний стан страхового ринку України та його фінансова безпека / І. Б. Висоцька, О. В. Нагірна // Науковий вісник ЛДУВС. – 2018. – № 2. – С. 28–39.
5. Навороцький Д. А. Формування страхового ринку України: автореферат дис. ... канд. екон. наук / Д. А. Навороцький ; Інститут економічного прогнозування НАНУ. – К., 2005. – 16 с.
6. Богріновцева Л. М. Аналіз показників фінансової безпеки страхового ринку України / Л. М. Богріновцева, Ю. Ю. Вергелюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2018. – Вип. 31. – С. 174–179.
7. Базина А. С. Финансовая безопасность страховых организаций / А. С. Базина, И. М. Подколзина // Научное сообщество студентов XXI столетия. Экономические науки: сб. ст. по мат. XXVI междунар. студ. науч.-практ. конф. – 2014. – № 11 (26). – С. 99–103.
8. Кузьменко О. Г. Фінансова безпека страхового ринку України / О. Г. Кузьменко // Економіка, управління, фінанси: теорія і практика. – 2014. – С. 118–120.

9. Ситник Н. С. Оцінка фінансової безпеки страхового ринку в сучасних умовах / Н. С. Ситник, О. В. Кравцова // БІЗНЕСІНФОРМ. – 2019. – № 10. – С. 219–225.
10. Деркач О. М. Фактори впливу на стан фінансової безпеки страхового ринку / О. М. Деркач // БІЗНЕСІНФОРМ. – 2012. – № 6. – С. 187–190.
11. Кравчук Н. Я. Фінансова безпека держави: реальність і доцільність в умовах глобалізації / Н. Я. Кравчук // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2000. – Вип. 9. – С. 121–126.
12. Лобанов С. Ю. Угрозы финансовой безопасности рынка страховых услуг и методы ее обеспечения / С. Ю. Лобанов // Вестник университета. – 2018. – № 7. – С. 137–143.
13. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 р. № 60. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0060665-07#Text>. – 16.11.2020. – Назва з екрану.
14. Журавка О. С. Фінансова безпека сучасного страхового ринку України / О. С. Журавка, Т. О. Бочкарьова // Економіка. Фінанси. Право. – 2015. – № 6/1. – С. 57–65.
15. Позднякова Л. А. Методическое обеспечение оценки финансовой безопасности страхового рынка / Л. А. Позднякова // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. – 2014. – Вип. 1/2. – С. 92–94.
16. Жабинець О. Й. Фінансова безпека страхового ринку [Електронний ресурс] / О. Й. Жабинець, Н. І. Вакиряк // Львівський ДУВС. – Режим доступу : http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2011/21_4/233_Zhab.pdf. – 16.11.2020. – Назва з екрану.
17. Біла книга: майбутнє регулювання ринку страхування в Україні / НБУ. – Київ, НБУ. – 2020. – 28 с.
18. Шірінян Л. В. Фінансова надійність і фінансова стійкість страховиків / Л. В. Шірінян // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 9 (75). – С. 173–178.

19. Про страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 17.06.2020 р. № 720-IX. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>. – 16.11.2020. – Назва з екрану.
20. Нагайчук Н. Г. Фінансова безпека і стійкість страховика: порівняння понять та умов забезпечення / Н. Г. Нагайчук // Фінансовий простір. – 2018. – № 3 (31). – С. 25–32.
21. Кравченко В. О. Підходи до формування системи фінансової безпеки компаній на страховому ринку / В. О. Кравченко // Економічний вісник Донбасу. – 2014. – № 1 (35). – С. 87–92.
22. Ткаченко Н. В. Фінансова стійкість страхових компаній: теоретичні підходи / Н. В. Ткаченко // Фінанси України. – 2009. – № 6. – С. 104–121.
23. Баранова В. Г. Проблеми функціонування страхової системи України в умовах фінансової кризи / В. Г. Баранова // Економіст. – 2009. – № 11. – С. 21-23.
24. Журавка О. С. Поняття та значимість забезпечення фінансової безпеки страхового ринку / О. С. Журавка // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник тез доповідей XVII Всеукраїнської науково-практичної конференції (30-31 жовтня 2014 р.) / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014. – С. 80–82.
25. Огляд небанківського фінансового ринку [Електронний ресурс] / Офіційний сайт НБУ. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/%D0%9E%D0%B3%D0%BB%D1%8F%D0%B4_%D0%9D%D0%91%D0%A4%D0%A3_pr_2020-10-22.pdf?v=4. – 16.11.2020. – Назва з екрану.
26. Журавка О. С. Теоретичні підходи до визначення фінансової стійкості страхових компаній / О. С. Журавка, А. Р. Темченко, В. Г. Федорченко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». – 2018. – Випуск 22, частина 1. – С. 117–122.

27. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [Електронний ресурс] : Закон України від 19.06.2020 р. № 738-IX. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>. – 16.11.2020. – Назва з екрану.
28. Журавка О. С. Аналіз основних схем тінізації фінансових потоків на ринку страхування у контексті фінансової безпеки страхового ринку України / О. С. Журавка, В. Г. Федорченко // Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України : збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції : (м. Суми, 19–20 листопада 2020 року) / Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС» Сумського державного університету. – Суми : Сумський державний університет, 2020. – С. 94–97.
29. Жабинець О. Й. Тінізація фінансових потоків на ринку страхування: основні схеми та інструменти реалізації / О. Й. Жабинець // Бізнес Інформ. – 2020. – № 5. – С. 356–363.
30. Рівень тіньової економіки в Україні у 2018 році найнижчий з 2009 року [Електронний ресурс] / Мінекономрозвитку. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/news/riven-tinovoyiwww.business-inform>. – 16.11.2020. – Назва з екрану.
31. Звіт про проведення національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму 2019 [Електронний ресурс] : Державна служба фінансового моніторингу України. – Режим доступу : <https://finmonitoring.in.ua/NRA2019.pdf>. – 16.11.2020. – Назва з екрану.
32. Інтерактивна бухгалтерія : Операції із страховиками потрапили в зону ризику [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – Режим доступу : <https://interbuh.com.ua/ua/documents/onenews/125264>. – 16.11.2020. – Назва з екрану.

33. Бухтіарова А. Г. Взаємозв'язки фінансових посередників при здійсненні найбільш поширених нелегальних операцій / А. Г. Бухтіарова, В. Г. Федорченко // Проблеми економіки та менеджменту: оцінка та перспективи вирішення : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 20 червня 2020 року) / ГО «Львівська економічна фундація». – Львів : ЛЕФ, 2020. – С. 62–67.
34. Жабинець О. Й. «Схемне» страхування та перестраховування у контексті фінансової безпеки держави / О. Й. Жабинець // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ : серія економічна. – 2010. – № 1. – С. 246–251.
35. Типології легалізації злочинних коштів в Україні в 2004-2005 роках [Електронний ресурс] : Наказ Державного комітету фінансового моніторингу України від 27.12.2005 р. № 249. – Режим доступу : https://www.nexus.ua/data/files/Legal_DB/Ukraine/Money_Laundering_Typology.pdf. – 16.11.2020. – Назва з екрану.
36. Бовсуновська Г. С. Тенденції розвитку страхового ринку в контексті забезпечення економічної безпеки країни / Г. С. Бовсуновська // Економіка розвитку. – 2017. – № 3 (83). – С. 53–58.
37. Вакиряк Н. И. Оценка уровня финансовой безопасности страхового рынка / Н. И. Вакиряк, О. О. Шевчук // Студенческая научная зима в Бресте. – 2012. - №1. – С. 184–186.
38. Звіти Нацкомфінпослуг за 2013-2019 рр. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт НБУ. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#6>. – 27.11.2020. – Назва з екрану.
39. Про затвердження Порядку створення та використання гарантійного фонду у вигляді коштів для забезпечення виконання зобов'язань за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів [Електронний ресурс] : Постанова Правління Національного банку України від 15.07.2013 № 277 / Законодавство України. – Режим доступу :

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1315-13/sp:max15>. – 27.11.2020. – Назва з екрана.
40. Official Journal of the European Communities [Електронний ресурс] ISSN 0378-6978L 228 Volume 1616 August 1973. – Режим доступу : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A31973L0239>. – 27.11.2020. – Назва з екрана.
  41. Субботович Ю. Індикатори фінансової безпеки України / Ю. Субботович, О. Антропова // Світ фінансів. – 2013. – № 2. – С. 144–151.
  42. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. – 27.11.2020. – Назва з екрана.
  43. Національний банк України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/>. – 27.11.2020. – Назва з екрана.
  44. Ромащенко О. В. Планування і прогнозування фінансової діяльності страхових компаній на основі економіко-математичного моделювання / О. В. Ромащенко // Ринок цінних паперів. – 2010. – № 4. – С. 87-96.
  45. Халафян А. А. STATISTICA 6. Статистический анализ данных : учебник, 3-е изд. / А. А. Халафян. – М. : ООО «Бином-Пресс», 2007. – 512 с.
  46. The World Bank [Електронний ресурс] : Офіційний сайт. – Режим доступу: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.WD.GD.ZS?end=2019&locations=UA&start=2001&view=chart>. – 27.11.2020. – Назва з екрана.
  47. Бахрушин В. Є. Методи аналізу даних : навчальний посібник для студентів / В. Є. Бахрушин. – Запоріжжя : КПУ, 2011. – 268 с.
  48. Козьменко О. В. Економіко-математичні методи та моделі (економетрика) : навчальний посібник / О. В. Козьменко, О. В. Кузьменко. – Суми : Університетська книга, 2014. – 406 с.
  49. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : Монографія / О. І. Барановський. – К. : КНТЕУ, 2004. – 759 с.

50. Панков Ю. В. Финансовая безопасность страховщика как атрибут страховой культуры [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://zhurnal.lib.ru/p/pankow_i_w/fi_nancialdoc.shtml. – 16.11.2020. – Назва з екрану.
51. Бобошко Н. М. Оценка обеспечения финансовой безопасности сферы страхования / Н. М. Бобошко // Инновационное развитие экономики. – 2017. – № 3 (39). – С. 210–215.
52. Логвинова В. С. Финансовая безопасность государства как составляющая экономической системы [Электронный ресурс] / В. С. Логвинова, Е. В. Корнилова // Международный экономический форум. – 2011. – Режим доступа : <https://www.be5.biz/ekonomika1/r2011/1626.htm>. – 16.11.2020. – Назва з екрану.
53. Виговська В. В. Безпека страхового ринку та стратегія її забезпечення [Електронний ресурс] : дис. д-ра екон. наук : 08.00.08 Чернігів, 2016. – 450 с. – Режим доступу: http://stu.cn.ua/media/files/pdf/dis/aref_vigov.pdf. – 16.11.2020. – Назва з екрану.
54. Єрмошенко М. М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : наук. моногр. / М. М. Єрмошенко, К. С. Горячева. – К. : Національна академія управління, 2010. – 232 с.
55. Гладчук О. М. Фінансова безпека сучасного страхового ринку України [Електронний ресурс] / О. М. Гладчук // Ефективна економіка. – 2014. – № 4. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2931>. – 16.11.2020. – Назва з екрану.
56. Бовсуновська Г. С. Специфічні прояви загроз фінансовій безпеці страхового ринку / Г. С. Бовсуновська // Економічний простір. – 2015. – № 93. – С. 189–199.
57. Нечипорук Л. В. Посилення загроз фінансовій безпеці держави в умовах фінансової глобалізації / Л. В. Нечипорук // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 282–298.

58. Журавка О. С. Фактори впливу на фінансову безпеку страхових компаній / О. С. Журавка, І. В. Діденко, А. І. Колеснік // Економіка. Фінанси. Право. – 2018. – № 5/5. – С. 15–19.
59. Заєць О. М. Економічна безпека страхового ринку України / О. М. Заєць // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. – 2013. - № 1. – С. 277–282.
60. Нечипорук Л. В. Посилення загроз фінансовій безпеці держави в умовах фінансової глобалізації / Л. В. Нечипорук // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 282–298.
61. Сушкова І. А. Финансовая безопасность сферы страхования: понятие, угрозы, методы обеспечения / И. А. Сушкова // Экономическая безопасность и качество. – 2019. – №1 (34). – С. 34–37.
62. Федорова А. Ю. Финансовая безопасность и факторы, влияющие на нее / А. Ю. Федорова // Социально-экономические явления и процессы. – 2016. – № 8. – С. 86–93.
63. Рубан О. О. Фінансова безпека страхової компанії як інтегральна характеристика фінансового стану / О. О. Рубан // Вісник Української академії банківської справи – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – Вип. 32 (1). – С. 101–105.
64. Ткаченко Н. В. Роль стійкості регіональної мережі та ділової репутації у забезпеченні фінансової безпеки страхової компанії / Н. В. Ткаченко // Науковий вісник Львівського національного державного університету внутрішніх справ. – 2011. – № 1. – С. 155–163.
65. Нікіфоров П. О. Сутність та значення фінансової безпеки страхової компанії / П. О. Нікіфоров, С. С. Кучерівська // Фінанси України. – 2006. – №5. – С. 86–91.
66. Єрмошенко А. М. Механізм забезпечення фінансової безпеки страхових організацій : автореф. дис. канд. економ. наук. / А. М. Єрмошенко. – Київ, 2006. – 19 с.

67. Базилевич В. Д. Страхування : підручник / В. Д. Базилевич. – Київ : Знання, 2008. – 1019 с.
68. Кузовлева Н. Ф. Финансовая безопасность страховых организаций: вопросы теории и методологии / Н. Ф. Кузовлева // Вестник Московского университета МВД России. – 2011. – № 12. – С. 41–46.
69. Смоляк В. А. Визначення факторів впливу на рівень фінансової безпеки страхової компанії [Електронний ресурс] / В. А. Смоляк // Ефективна економіка. – 2016. – № 5. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4981>. – 16.11.2020. – Назва з екрану.
70. Папка О. С. Теоретичні аспекти фінансової безпеки страхових корпорацій / О. С. Папка // Проблеми розвитку підприємства: наукові записки. – 2011. – № 3 (36). – С. 109 – 112.

ДОДАТОК И

ПРОВЕДЕННЯ КОРЕЛЯЦІЙНО-РЕГРЕСІЙНОГО АНАЛІЗУ В ПРОГРАМІ STATISTICA

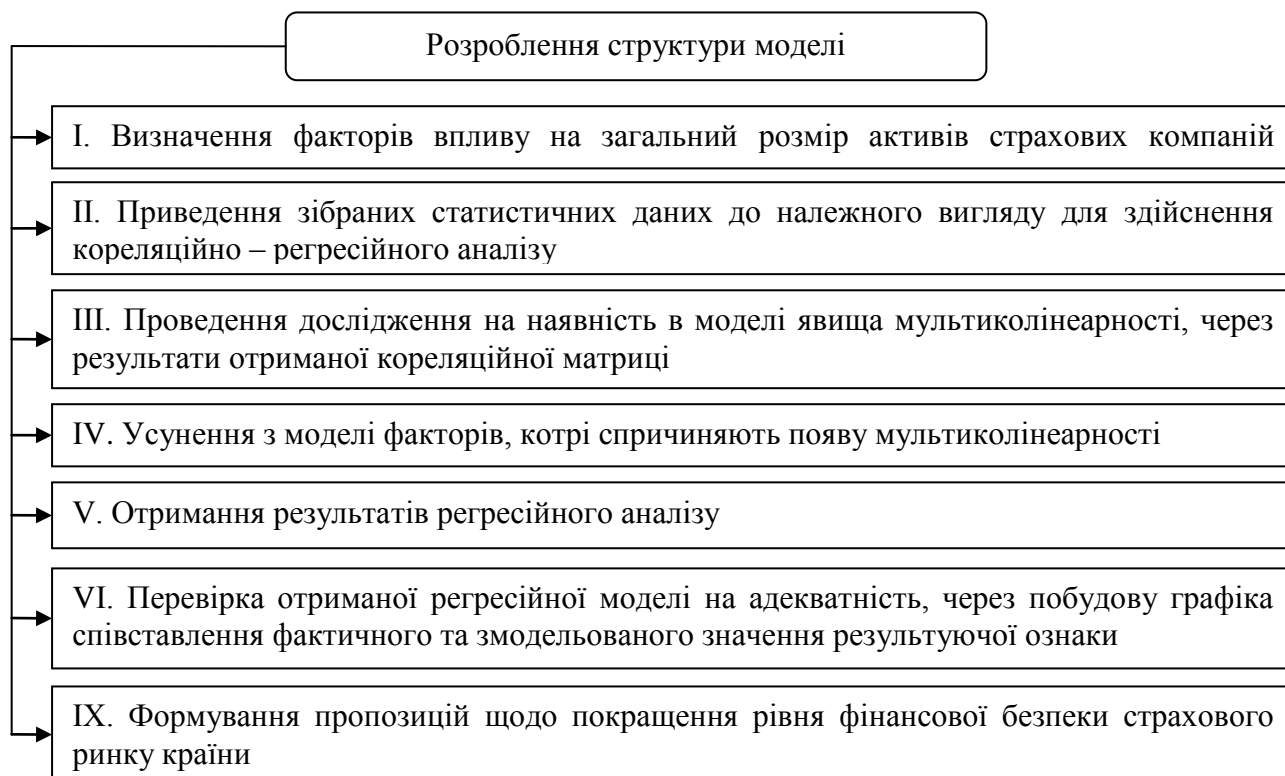

Рисунок И.1 – Схема розробки структури кореляційно-регресійної моделі

Данные: Федорченко В. Г. (10v * 19c)										
	1 Y	2 X1	3 X2	4 X3	5 X4	6 X5	7 X6	8 X7	9 X8	10 X9
1	2269,3	635,2	3007,4	0,37	9,8	16,0	5,37	18,25	4,0	2,1
2	4314,6	940,2	5329,4	1,97	10,1	14,2	5,33	9,00	4,2	1,6
3	10457,4	1913,2	9028,9	3,42	5,2	11,6	5,33	8,25	4,3	2,8
4	20012,8	3175,2	17543,4	5,63	33,9	14,6	5,32	8,00	6,4	2,6
5	20920,1	3336,9	12346,5	2,86	34,0	26,0	5,12	9,50	7,0	9,1
6	23994,6	1954,0	15296,1	2,54	11,1	26,5	5,05	8,50	6,6	5,2
7	32213,0	2584,6	12639,0	2,40	8831,1	31,4	5,05	8,00	6,8	7,1
8	41930,5	2675,5	10904,1	2,42	11208,9	41,0	5,27	11,00	3,9	5,9
9	41970,1	1739,1	10141,3	2,16	10978,7	50,0	7,79	10,50	3,3	4,1
10	45234,6	4517,4	11371,8	2,14	12120,4	44,2	7,94	8,50	4,0	4,7
11	48122,7	5635,2	11179,3	1,75	12484,8	26,2	7,97	8,00	5,9	4,4
12	56224,7	7208,2	12577,6	1,40	35555,2	24,5	7,99	7,50	5,0	4,7
13	66387,2	7928,5	14435,7	1,96	40207,6	21,2	7,99	6,75	3,9	2,5
14	70261,2	6852,5	15828,0	1,69	41830,3	26,3	11,89	12,00	-4,1	0,6
15	60729,1	5913,1	18376,3	1,50	34825,7	34,0	21,84	26,50	1,0	-0,4
16	56075,6	2807,3	20936,7	1,47	28620,9	32,3	25,55	17,00	7,4	4,2
17	57381,0	2403,9	22864,4	1,46	27300,8	36,0	26,60	13,00	8,8	3,5
18	63493,3	2992,2	26975,6	1,39	27083,9	36,1	27,20	17,25	8,1	3,5
19	63866,8	3432,0	29558,8	1,33	26946,2	35,5	25,85	16,50	10,2	3,8

Рисунок И.2 – Вхідні дані для проведення кореляційно–регресійного аналізу

Переменная	Корреляции (Федорченко В. Г.)									
	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	Y
X1	1,000000	0,192056	-0,110657	0,743679	0,025405	0,074206	-0,071665	-0,390765	-0,196876	0,694551
X2	0,192056	1,000000	-0,067719	0,543348	0,352855	0,846062	0,395654	0,439723	-0,053357	0,680207
X3	-0,110657	-0,067719	1,000000	-0,471649	-0,288805	-0,431564	-0,488612	0,065201	0,171424	-0,376261
X4	0,743679	0,543348	-0,471649	1,000000	0,287508	0,607777	0,340404	-0,247140	-0,376563	0,920347
X5	0,025405	0,352855	-0,288805	0,287508	1,000000	0,387566	0,235688	0,081182	0,267497	0,541663
X6	0,074206	0,846062	-0,431564	0,607777	0,387566	1,000000	0,680570	0,323671	-0,269133	0,650231
X7	-0,071665	0,395654	-0,488612	0,340404	0,235688	0,680570	1,000000	-0,060313	-0,455944	0,277404
X8	-0,390765	0,439723	0,065201	-0,247140	0,081182	0,323671	-0,060313	1,000000	0,517695	-0,088969
X9	-0,196876	-0,053357	0,171424	-0,376563	0,267497	-0,269133	-0,455944	0,517695	1,000000	-0,169578
Y	0,694551	0,680207	-0,376261	0,920347	0,541663	0,650231	0,277404	-0,088969	-0,169578	1,000000

Рисунок И.3 – Кореляційна матриця

Результаты множественной регрессии: Федорченко В. Г.

Результаты множ. регрессии

Зав.перем.: Y   Множест. R = ,99292129   F = 69,88525
 R2= ,98589269   сс = 9,9
 Число набл.: 19   Скооррект. R2= ,97178539   p = ,000000
 Стандартная ошибка оценки: 3693,4757620
 Св.член: -326,0810475   Ст.ошибка: 6716,441   t(9) = -,0485   p = ,9623

X1 бета=,302   X2 бета=,297   X3 бета=-,08
 X4 бета=,360   X5 бета=,304   X6 бета=,124
 X7 бета=-,15   X8 бета=-,07   X9 бета=-,03

(выделены значимые бета)

Выделяемый p-уровень: .05

Быстрый | Дополнительно | Остатки/предсказанные/наблюдаемые значения

Анализ остатков   Предсказанные значения
 Описательные статистики   Предсказать зависимую переменную
 Сгенерировать код   Дов. интервал для среднего   p-уров.: .05
 Дов. интервал для предсказ.

Рисунок И.4 – Результати багатofакторної регресії

Итоги регрессии для зависимой переменной: Y (Федорченко В. Г.)						
R= ,99292129 R2= ,98589269 Скооррект. R2= ,97178539						
F(9,9)=69,885 p<,000000 Станд. ошибка оценки: 3693,5						
N=19	БЕТА	Ст.Ош. БЕТА	B	Ст.Ош. B	t(9)	p-знач.
Св.член			-326,08	6716,441	-0,04855	0,962339
X1	0,301555	0,096140	3,10	0,990	3,13663	0,011993
X2	0,297201	0,124873	0,96	0,404	2,38004	0,041225
X3	-0,076272	0,073667	-1543,39	1490,676	-1,03536	0,327517
X4	0,360252	0,150920	0,52	0,218	2,38704	0,040755
X5	0,303877	0,055329	632,61	115,184	5,49218	0,000384
X6	0,124107	0,165944	313,62	419,344	0,74788	0,473619
X7	-0,151141	0,075263	-646,84	322,106	-2,00817	0,075551
X8	-0,067562	0,088308	-474,40	620,072	-0,76506	0,463822
X9	-0,027439	0,072507	-273,66	723,130	-0,37844	0,713878

Рисунок И.5 – Підсумки регресії

Переменная	Корреляции (Федорченко В. Г.)				
	X1	X2	X4	X5	Y
X1	1,000000	0,192056	0,743679	0,025405	0,694551
X2	0,192056	1,000000	0,543348	0,352855	0,680207
X4	0,743679	0,543348	1,000000	0,287508	0,920347
X5	0,025405	0,352855	0,287508	1,000000	0,541663
Y	0,694551	0,680207	0,920347	0,541663	1,000000

Рисунок И.6 – Кореляційна матриця з вирахуванням факторів, котрі спричиняють мультиколінеарність

Рисунок И.7 – Результати багатofакторної регресії після вирахування факторів, котрі спричиняють мультиколінеарність

Итоги регрессии для зависимой переменной: Y (Федорченко В. Г.)						
R= ,98958304 R2= ,97927460 Скоррект. R2= ,97335306						
F(4, 14)=165,37 p<,00000 Станд. ошибка оценки: 3589,4						
N=19	БЕТА	Ст.Ош. БЕТА	В	Ст.Ош. В	t(14)	p-знач.
Св.член			-10921,9	3550,210	-3,07641	0,008208
X1	0,270179	0,063792	2,8	0,657	4,23533	0,000831
X2	0,252212	0,050072	0,8	0,162	5,03703	0,000182
X4	0,495138	0,075053	0,7	0,108	6,59717	0,000012
X5	0,303448	0,042519	631,7	88,515	7,13684	0,000005

Рисунок И.8 – Підсумки регресії після вирахування факторів, котрі спричиняють мультиколінеарність